

Sociologiens tredje

Bech, Henning

Published in:
Dansk Sociologi

Publication date:
1999

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

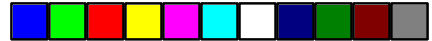
Citation for published version (APA):
Bech, H. (1999). Sociologiens tredje. *Dansk Sociologi*, 10(3), 69-92.

Henning Bech

Sociologiens tredje

Alle ved at politik og økonomi er væsentlige led i nutidige samfund. Men hvad er resten? Nogle taler om “det civile samfund”, andre om “kultur”, og atter andre om “kommunikation”. I denne artikel peges i stedet på en særlig, stoftung og livskraftig sammenfiltring af en række bestemte faktorer og fænomener.

Den som kommer uden for arbejdets og økonomiens, statens og politikens særlige områder kommer ikke ud i et tomt rum, men derimod i en livsverden med helt bestemte grundlæggende betingelser og muligheder. Han, og hun, støder på livsbetingelser såsom billedmedier, by, kønsproblematisering, parlamentaritetskompleks selvanalyse-apparat og sensitiveringskompleks. På baggrund af disse betingelser opstår en række særlige tendenser til udformning af livsudfoldelsen - såsom æstetisering, seksualisering, legitimering, kønskamp, homoseksuelisering, selvbekymring, følsomhed og distance - som kan berøre alle livets dimensioner, herunder stemninger, oplevemåder, udtryksmåder, handleformer, interaktionsformer, samværsformer. I denne artikel gives en introducerende oversigt over mine undersøgelser af grundtræk i denne - tredje - samfundsmæssige verden¹.

Mit begreb om livsverden er udviklet under inspiration fra fænomenologien og eksistentialismen (Edmund Husserl, Alfred Schütz, Martin Heidegger) og især fra Frankfurterskolen². Det er imidlertid vigtigt at understrege at de materiale bestemmelser (f.eks. "by", "seksualisering") er de primære i mit sociologiske arbejde. Formale og abstrakte begreber som "livsverden", "oplevemåder", "handling" eller "samværsformer" har heuristisk karakter. De anvendes som en art lysform der holdes ind i eller ind mod genstandsfeltet for at se om, de kan hjælpe med til at få dets særlige faktorer og fænomener til at træde frem. Denne konceptualiseringsmåde af (en særlig del af) den moderne livsverden, og dens specifikke indhold, viser således hen til - eller konstituerer - en anden primær "klassikerrække" end Husserl, Schütz og Jürgen Habermas; den bringer mig nærmere til Georg Simmel, til Chicagoskolen og til yderkanten af Frankfurterskolen: dvs. Walter Ben-

jamin og især Siegfried Kracauer. Sidstnævntes genstandsfelt er netop i vid udstrækning den urbaniserede og billedformidlede fritidslivsverden. Mit begreb om livsverden adskiller sig således også væsentligt fra udbredte opfattelser af "hverdagsliv", der lægger vægt på det grå, triste, monotone og stilløse, og i al fald ikke på livets situering i en by- og billedverden. Begrebet adskiller sig ligeledes fra mange opfattelser af "kultur", som reserverer dette ord til en sfære af forståelsesrammer, normer og værdier. Men det adskiller sig også fra udbredte opfattelser af "fritid", som ikke anser denne for meget andet end den sfære hvori arbejdskraften må regenerere og reproducere sig, eller blot bestemmer fritiden som området for "konsumtion" (individuel eller kollektiv, statsligt eller kapitalmæssigt formidlet). For nemheds skyld, og med de ovennævnte specificeringer in mente, har jeg dog indimellem anvendt udtrykket fritidslivsverden som betegnelse for mit genstandsfelt.

Jeg har undersøgt dette fænomenområde i dets udvikling fra modernitet frem mod sen- eller postmodernitet. Ved "modernitet" forstår jeg et sociokulturelt konglomerat af forhold og fænomener - billedmedier, urbanisering, turisme, parlamentarisme, kønsproblematisering, psykologer og andet som vi skal se nærmere på i det følgende - som man kan konstatere først udvikledes, eller først udvikledes som konglomerat, i den (nord)vestlige verdens samfund i løbet af sidste halvdel af det 19. århundrede, og som gjorde sig gældende med varierende kraft og omfang i forskellige regioner på forskellige tidspunkter. Ved "sen-" eller "postmodernitet" (jeg bruger betegnelserne synonymt) forstår jeg den samfundstilstand (som især optræder hen mod slutningen af det 20. århundrede) hvor dette konglomerats faktorer og fænomener opnår omfattende betydning for

store befolkningsgrupper liv, samtidig med at det undergår betydelige ændringer og antager nye former. Jeg lægger hovedvægten på det som specifikt karakteriserer moderniteten og senmoderniteten, og som træder frem for det historiserende blik der kontrasterer modernitet med tidligere og andre samfund. Jeg har i mine sociologiske analyser koncentreret mig om at identificere grundtræk der er forblevet konstante gennem årene, samt fundamentale udviklingstendenser og nybrud. Fokus har derimod ikke været på undersøgelsen af fritidsverdens oprindelseshistorie; og heller ikke på redegørelsen for hvad der skete, år efter år, i dens senere udviklingshistorie³.

Tilgange

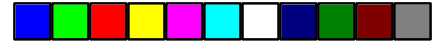
Undersøgelsernes overordnede rammevidenskabelige holdning, verdensanskuelse, analytiske principper - er bred og trækker på indflydelse fra mange forskellige videnskabelige og øvrige åndsretninger. Hvad jeg har fundet givtigt er ikke mindst inspirationer fra angelsaksiske traditioner for "cultural studies", socialhistorie og symbolsk interaktionisme. Mindst lige så vigtig er dog inspiration fra de kontinentaleuropæiske traditioner for dialektik, materialisme, fænomenologi, eksistentialisme og kritisk teori. Også spektret for anvendelse af metoder i mere specifik forstand er bredt, således at det kan åbne mulighed for en adækvat belysning af genstandsfeltets særlige karakteristika. Undersøgelserne anvender en række af sådanne mere specifikke samfunds- og kulturvidenskabelige metoder: deltagerobservation af forskellige livsrum og livsmåder; kvalitative interviews; analyse af primærttekster og -billeder; kritisk diskussion af foreliggende teoretisk og empirisk arbejde.

En særlig status indtages af hvad der kan karakteriseres som "fænomenologisk" analysemetode. Denne er nogle

Henning Bech
Dr. scient. soc.,
lektor ved
Sociologisk Institut,
Københavns
Universitet.
E-mail:
bech@sociology.ku.dk

gange et led i min anvendelse af de andre metoder. Mine deltagerobservationer er således altid fænomenologisk orienterede; det samme gælder mange af mine tekst- og billedudlægninger. I andre sammenhænge giver det mening at sige at den fænomenologiske analyse er den overordnede tilgang, og at de andre metoder så er underordnede momenter. Ved "fænomenologisk analyse" refereres ikke først og fremmest til Husserls metode og dens "streng" principper, men til Kraucauers og Benjamins særlige analysepraksis, som er inspireret af blandt andet Husserls fænomenologi, men samtidig adskiller sig betragteligt fra denne. Udgangspunktet for de fænomenologiske analyser er et eller andet overfladefænomen i den sociale verden således som denne er givet for menneskelige subjektiviteter. Analysen forsøger at oplyse disse overfladefænomener i deres fulde egenart, hvor mangefacetterede og uafgrænselige de end måtte være. Dernæst søger den at udfolde de bredere sammenhænge overfladefænomenerne befinder sig i, og at afdække konstitutive træk ved den givne livsverden. Det vellykkede valg af overfladefænomener træffes så at sige a posteriori, gennem at et fænomen viser sig på en givende måde at kunne udfol-

des mod bredere sammenhænge og konstitutive grundforhold, og i den forstand viser sig at være "eksemplarisk".

Brugen af eksemplariske udgangspunkter er ofte hierarkisk. Eksempelvis kan et bestemt overfladefænomen - et vedholdende rygte eller blikkets bevægelser - anvendes som udgangspunkt for analyse af et særligt aspekt af den moderne homoseksualitet; og dette kan så bruges som eksemplarisk fixpunkt - forstørrelsesglas og prisme - for studiet af sider af den moderne fritids-livsverden. I mine analyser har jeg ofte anvendt aspekter af den moderne homoseksuelle som sådanne eksemplariske cases.

Den nærmere fremgangsmåde i analysegangen fra overfladiske enkeltfænomener til bredere eller dybere sammenhænge kan analytisk opdeles i tre procedurer. For det første skal der indsamles erfaringsmateriale fra den livsverden der skal undersøges. Den næste procedure er udfoldelsen eller udlægningen af det indsamlede materiale i retning af bredere sammenhænge og dybereliggende konstitutionslag. Det tredje moment i den fænomenologiske analyse er skriften - det vil sige fremstillingens stilistiske, litterære udformning. Skriften anses således som et konstitutivt led i selve produktionen af forskningsresultatet. Jeg trækker her på erkendelser fra blandt andet "postmodernistiske" diskussioner af sociologien, men også fra tidligere faser og forfattere i sociologiens udviklingshistorie, først og fremmest Simmel og Frankfurterskolen. Hos Kracauer er det således en væsentlig pointe at livsverdenens konkrete fylde kun kan fremstilles sociologisk gennem en særlig poetik for det sociale; ydermere tilkommer det skriften at hjælpe med til at muliggøre erfaringen af den konkrete virkeligheds muligheder for det bedre, idet de så at sige må skrives frem. Disse metodologiske retningsslinier adskiller sig fra såvel scien-

tistiske som radikalt postmodernistiske og gængse fænomenologiske opfattelser; de adskiller sig også fra Theodor Adornos betoning af begrebsabstraktionernes uundgæelighed og hans "billedforbud", hans doktrin om at sociologien ikke skal forsøge at lade sine tekster repræsentere virkelighedens stofthæthed og fylde. Det var netop hvad Benjamin og Kracauer gjorde, og som jeg også selv har forsøgt; for så vidt giver det mening at tale om en stoffets fænomenologi eller *material*-fænomenologi⁴. Den stoffylde som er et så væsentligt led i mine udlægninger, går desværre uundgæeligt tabt i en introducerende oversigt; hér må henvises til teksterne selv.

By, køn og andre livsbetingelser

Den der forlader arbejdspladsens og økonomiens, statens og politikens sfærer træder, som nævnt, ikke ud i et tomt rum. Han og hun kommer - allerførst, så at sige - ud i byen: en verden af masser af forskelligartede, cirkulerende fremmede. Byen som livsrum er ikke vellidt i store dele af sociologien, heller ikke i "bysociologien" som i 70'erne og begyndelsen af 80'erne forsøgte at få den til at forsvinde i - netop! - økonomi og politik (jf. Bech 1991d; 1992a). Men folk lod naturligvis ikke være med at færdes på gaden, køre i busser, stå på togstationer, købe ind i stormagasiner eller sidde på caféer mellem 1965 og 1985. Jeg selv har i mine analyser af byens livsrum trukket på inspiration fra Simmel, Chicagoskolen og Frankfurterskolen samt en række nyere undersøgelser der har videreført disse traditioner (Bech 1997: 92-159; 1998a). Jeg har også henvist til fremkomsten af politiet og den generaliserede sociale kontrol som en moderne livsbetingelse, knyttet til byens verden, til normsammenbruddet og til opløsningen af sikre fællesskaber og faste identiteter (de sidstnævnte

faktorer vil blive nærmere omtalt i det følgende).

På baggrund af den ovennævnte bestemmelse af "by" har jeg udviklet begrebet om telebyen i relation til den billedmedie-formidlede sociale livsverden. Denne er karakteriseret ved co-præsen- ser som ikke er fysiske i byens forstand (dvs. ikke kan opfattes med i princippet alle fem sanser) men er telemedierede (Bech 1996b; 1998a). På den anden side er den stadig en verden af fremmede, og for så vidt bymæssig. Den er desuden stadig en verden af co-præsen- ser, konstitueret mellem nogle som er til stede ved (foran) et telemedie og nogle der er til stede på (via) det. F.eks. er det at se fjernsyn en form for bymæssig interaktion blandt fremmede. Denne sociologiske analyse- måde adskiller sig betragteligt fra de fleste typer af kommunikations- eller medieanalyser, der koncentrerer sig om af- sendere, budskaber, ideologier og recep- tion.

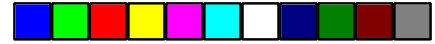
Byens og telebyens livsrum er med til at lægge grunden (i bogstavelig forstand) for det liv der udspiller sig uden for øko- nomiens og statens sfærer. Byverden er det man har at falde tilbage på når parforhold eller venskabsnetværk bri- ster; og de særlige opleve- og handlefor- mer fra disse rum trænger helt ind i sove- værelset. Moderne, og frem for alt: post- moderne, væren-i-verden er fundamen- talt og uundgåeligt væren-i-byen og væ- ren-i-telebyen. Her adskiller mine analy- ser sig radikalt fra de fleste teorier om civilsamfund og kommunitarisme, hvis fortalere synes at mene at mennesker ikke- eller ikke bør- færdes blandt fremme- de.

Det grundlag der er for livet i denne "tredje" sociale verden, er imidlertid ikke blot urbant, det er også kønnet. Nærmere bestemt er det karakteriseret ved hvad jeg kalder kønsproblemativering, som ind- befatter en særlig dobbelthed (Bech 1997:

131-6; 1999c). På den ene side er sam- fundsmæssige sfærer og opgaver gene- relt ikke kønsopdelte; på den anden side er de dog ikke generelt befolket af mænd og kvinder i lige omfang uden at der fin- des forholdsvis dybtliggende barrierer mod kønnenes "fri bevægelighed". Køns- problematiseringens effekter påvirkes af at den er tæt forbundet med en anden livsbetingelse som jeg har kaldt rettedhed eller orientering mod kønnet, dvs. so- cialt bekræftet vane- og lystmæssig bin- ding til sociokulturelt formet mandighed eller kvindelighed. Disse livsbetingelser danner baggrund for vigtige tendenser til udformning af livsudfoldelsen, som vi skal se nærmere på om et øjeblik.

Først skal omtales nogle andre af de betingelser der er for livet i denne ver- den, og som ligeledes har væsentlig på- virkningskraft. En af dem er selvanalyse- apparatet (Bech 1990; 1997:99-101, 161- 4). Jeg har, under indflydelse af Michel Foucaults arbejder, bestemt dette som et socialt maskineri der er sammenføjet af mange forskellige elementer, herunder særlige teoretiske discipliner, teknikker, institutioner og agenter (især læger, psy- kiatere og psykologer). Selvanalyse- ap- paratet styres dog ikke af disse agenter. I stedet drives det af en ikke-personlig, quasi-naturlig, funktionsagtig kraft som virker i retning af at overvåge og kontrol- lere menneskene, og som gør det via in- stilleringen af et selv.

Yderligere en livsbetingelse er hvad jeg har kaldt for parlamentaritetskom- plexet (Bech 1984; 1991b; 1992c; 1997: 42f, 137-41). Dette sammenholder en ræk- ke faktorer og fænomener som alle har argumenteringsmuligheden - og i vidt omfang argumenteringsnødvendighe- den - til fælles. Centrum i komplekset er de moderne institutioner retsvæsen, par- lament og videnskab; men argumen- tationsrationaliteten har grebet dybtgæn- de ind i moderne samfund mere generelt

- herunder i sprog, kulturelle forståelser, sociale institutioner og individuelle personligheder. Jeg trækker i denne sammenhæng på Habermas' teorier, omend synsvinklen forskydes i mere kritisk retning. Parlamentaritetskomplekset er relateret til et andet forhold som ligeledes udgør en livsbetingelse i moderniteten: erfaringen (fra den franske revolution) om at der er en historie, om at lidelse ikke behøver at være uundgåelig og at mennesker i princippet kan forandre de samfundsmæssige betingelser for deres liv.

Endnu en livsbetingelse er hvad man kunne kalde sensitiveringskomplekset (Bech 1997:128-31, 171-4; 1998b). Dette har, i første omgang, centrum i de højere lags intim- og finkulturelle sfærer, senere i moderne familie- og massekulturinstitutioner, idet disse her betragtes i henseende til deres følelseskultiverende dimensioner.

Endelig har jeg i mine undersøgelser af denne verden inddraget en række livsbetingelser som er standardinventar i mange sociologiske analyser af moderniteten: normsammenbruddet ved overgangen til moderne samfund, og opløsningen af selvfølgelige identiteter og sikre fællesskaber (Bech 1997:85-159; 1998b). Set fra det modernes synsvinkel har disse udviklinger naturligvis ikke blot karakter af tab, men også af frisættelse, samtidig med at de sætter ny opgaver på dagsordenen.

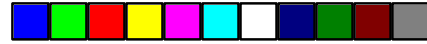
Det skal fremhæves at disse forhold er *basale livsbetingelser i moderniteten*. Med dem etableres et særligt felt af muligheder og grænser, og med dem konstitueres en bestemt række tendenser i udformningen af stemninger, oplevelse, handlen, samvær og interaktion. Tilsammen danner de således en væsentlig baggrund for forandring af "traditionelle" livs- og kulturformer og for fremkomsten af nye - uanset om de vedrører venskabsforhold eller etnicitet, ungdom eller familien.

Æstetisering. Seksualisering

I det følgende skal jeg gå ind på de tendenser til udformning af livsudfoldelsen der opstår på baggrund af fritidsverdens særlige livsbetingelser, og som med større eller mindre kraft rammer enhver der opholder sig i denne verden⁵.

Jeg har således udviklet en særlig teori om æstetisering: den historisk nye konstitution af en selvstændig og socialt signifikant overflade på mennesker og ting især i byens, telebyens og kønsproblematiseringsverden, og tendensen til oplevelse og gestaltning af denne overflade ud fra æstetiske kriterier (Bech 1996b; 1997:104-10, 120-8, 164-71; 1998a). Med denne udvikling er også forbundet en accentuering af blikkets betydning og en særlig differentiering af dets opgaver og muligheder. Jeg har skelnet mellem en række forskellige former for æstetisering af overfladen i henseende til det "indre" (eller "selvet"), såsom signalæstetik, symbolæstetik, modstridende signalæstetik, ren symbolæstetik og ren overfladeæstetik. Der er også særlige former som *camp* der lægger vægt på det grotesk-rørende i diskrepansen mellem ydre og indre, form og indhold.

Jeg har endvidere udviklet en teori om seksualisering som den moderne seksualitets særlige form, og som en tungtvejende og tendentielt altinfluerende faktor i moderne samfundsliv (Bech 1992d; 1996b; 1997:118-20, 131-7, 161-4; 1998a; 1999c). Seksualiseringen har flere kilder; en af dem udspringer af selvbekymringens og selvanalyse-apparatets installation af "seksualitet" som en indre kerne i selvet, en kerne hvis virkning stråler ud i samtlige dimensioner af personligheden og interaktionen. En anden kilde hidrører fra kønskampens tendentielle reduktion af køn til seksualorganer og seksualakt, og den parallelle spredning af denne "seksualitet" til alle dimensioner af det kulturelt overleverede køn. Og ikke

mindst er byen og telebyen felter for lysten opstemthed i forbindelse med at overflader konstitueres og sættes fri til blikkets manøvrer, og at der opstår særlige muligheder for tæthed, afstand og bevægelse (således fysisk co-præsent positionering og bevægelighed i byens rum; indzooming, slow motion og replay i telebyens). De to førstnævnte kilder aftager gradvist i betydning, i al fald i nogle samfundsmæssige kontekster. I nutidige samfund som det danske har seksualitet således ikke meget med reproduktion at gøre, og ikke engang med penetration og orgasme. Ej heller er der, som Freud og mange andre har ment, tale om en dybtliggende drift, der altid er parat til at søge sig udtryk. Snarere er moderne og, frem for alt postmoderne, seksualitet noget der opstår i byens og telebyen. For igen at arbejde videre på Heideggers tankegang og sprogbrug: seksualisering er en grundlæggende *stemning*, og er *grundlæggende* en stemning ved moderne og postmoderne væren-i-byen og væren-i-telebyen.

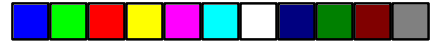
Kønskamp. Kønsspil. Homoseksualisering

Den der kommer uden for økonomiens og statens, arbejdets og politikkers sfærer, hvirvles således ind i et kraftfelt af æstetisering og seksualisering, som hun og han påvirkes af og må forholde sig til. Intet under at mange sociologer forsøger at stikke hovedet i landsbyens jord og taler om civilsamfund, community og lokalfællesskab. Men det skal blive endnu værre, for der er yderligere, voldsomme og aparte kræfter igang i den virkelige, "tredje" verden: kampe, spil og kollektiv homosex.

Jeg har fremlagt en teori om kønskamp som en væsentlig tendens i udformningen af livsudfoldelsen i kønsproblematikens "første fase": dvs. i forbindelse med kvinders begyndende ind-

trængen i hvad der traditionelt var mændenes områder. Som reaktion udvikledes mandighed i en hierarkisk og oppositionel relation til kvindelighed (det "andet" og "modsatte" køn). Mandighed blev således centreret om hvad der ubetvivleligt var forskelligt fra og "bedre" end det kvinder havde og kunne, som det da også demonstreres i de moderne mandlige kultformer sport og penetration af kvinder.

I nogle samfund, såsom det danske, udvikler kønskampen sig imidlertid gradvist til kønsspil. Baggrunden herfor er tendensen til udligning af forskellen i kønnenes placering i forhold til samfundsmæssige rum og opgaver (eller med andre ord, tendensen til en "forsvinden" af det "sociale køn"). Udviklingen medfører imidlertid ikke at kulturelle kønsforskelle udviskes i retning af det androgyne; tværtimod er der tale om at både de kropslige kønsforskelle og de specifikke kulturelle garderober betones i stærkt æstetiserede og seksualiserede former, med henblik på opnåelse af lyst eller andre (gensidige eller ensidige) fordele. Dette er mindre et udtryk for efterslæb og reaktion, end et resultat af at kønnet så at sige vikles ind i de logikker der hører byen og telebyen til. Herigennem opstår en form for spil mellem kønnene som er karakteriseret ved bestemte regler, lyster, dissymmetrier og muligheder. Både kvinder og mænd er aktive spillere og accepterer hinanden som lige parter. Samtidig er kvinder henvist til den seksualiserede og æstetiserede udnyttelse af - eller "spillen med" - en traditionelt feminin (og således "passiv") kulturel garderobe, hvorimod mænd må spille, seksualiserende og æstetiserende, med en traditionel maskulin (og således aktivitetsdemonstrerende) kulturel garderobe. Disse analyser adskiller sig både fra klassisk feministiske ideer om kønsmodsatning, køns hierarki og kønskamp, og fra postfemini-

stiske ideer om den frie leg med køn. (Bech 1992b; 1996a; 1996b; 1997:131-7, 208-17; 1998a; 1999c).

Endnu en vigtig tendens i livsudformningen i fritidens verden berører alle andre mænd, når nogle mænd udskilles som "homoseksuelle". Jeg kalder dette fænomen for fraværende homoseksualitet når det betragtes i et strukturelt perspektiv; og jeg taler om homoseksualisering i relation til dets dynamik (Bech 1997:17-84). Læseren har deltaget i og overværet det tusindvis af gange både i virkeligheden og på film. En gruppe mænd sidder tæt sammen og fremfører med mellemrum grove vitser eller skældsord - f.eks. til fodbold, hvor modpartens spillere er bøsser og dommeren svans. Og: et kys fra en tysk officersherre trykket på en dansk gymnasiefyrs mund må starte den danske modstandskamp - i al fald i den teleby der danner sig om Søren Kragh-Jacobsens film *Drengene fra Sankt Petri*. Dette mønster går igen i moderne samfund, især blandt mænd: homoseksualitet trækkes bestandig frem, men kun for at blive negeret igen.

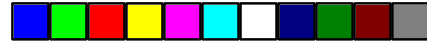
Nærmere bestemt er der tale om en form for dialektisk maskineri. I fraværende homoseksualitet findes en triade af polære modsætninger: vil - vil ikke; kender til - kender ikke til; er - er ikke. Desuden findes en række bevægelsesformer og overgange mellem polerne, såsom besværgelse, undgåelse, forskydning, camouflaging, ignorering, gardering, udgrænsning. Tit er det umuligt at afgøre om bevægelsen udgår fra den ene eller den anden pol (f.eks. fra ønsket eller fra afvisningen) eftersom begges krav ender med at blive indfriet. Samtidig opstår en accelererende dynamik hvor de forskellige poler og bevægelser gensidigt forstærker og udbreder hinanden (f.eks.: jo mere udtrykkeligt det afvises at homoseksuelle ønsker er til stede, jo mere nærværende bliver fornemmelsen af muligheden for

dem). Den fraværende homoseksualitet er således en tendentielt selvreproducerende og selvekspanderende abstrakt "logik", som imidlertid kun kan eksistere og realisere sig ved at tage materiel bolig i det sociokulturelle livs substanser, som den til dels skaber eller omformer i overensstemmelse med sin egen indre dynamiks regler. Jeg har analyseret hvordan dette giver sig udslag i måder at se på og i sociale rums strukturer; i institutioners - såsom forskningens eller politiets - fungeren; i sportens og torturens miljøer; i videnskabens og journalistikkens, filmens og tegneseriernes symbolske verdener; i udraderingen af visse former for mandsrelationer (såsom venskab), og i tvetydigheden i inddragelsen af kvinder (f.eks. som tilskuere til mandssport); i vold mod "homoseksuelle".

Teorien om den fraværende homoseksualitet er udviklet under afgrænsning fra bl.a. psykoanalytiske teorier om en homoseksuel drift der ligger "latent" i alle mænd, og som får dem til at spille fodbold fordi de ikke tør have sex med hinanden. I den fraværende homoseksualitet er der ingen sublimering og fortrængning, men derimod kronisk produktion af homoseksualisering. Jeg har desuden kritiseret teorier om "homofobi" (som internationalt har opnået stor udbredelse siden midten af 1980'erne). Sådanne teorier fokuserer på det negative og destruktive ved mænds modstand mod fysisk-orgasmisk homoseksualitet, og overser de "positive" erotik-konstituerende og erotik-bevarende poler i den fraværende homoseksualitets afvisninger, ignoreringer og flertydighed.

Legitimering. Selvbekymring. Følsomhed

Der er yderligere en række tendenser som gør sig væsentligt gældende i udformningen af livet i fritidens verden. En af dem kan man kalde legitimering (Bech

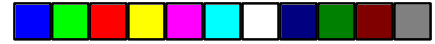
1991b; 1992c; 1997:42f, 92-102, 137-41; 1998b). Den har sin baggrund i den ovennævnte historiske erfaring om at mennesker kan ændre de samfundsmæssige betingelser for deres liv, og den hænger også sammen med udviklingen af parlamentaritetskomplekset. Efterhånden som dette kompleks trænger ind i så at sige enhver krog af individets og samfundets liv opstår ikke blot muligheden for, men også i stigende grad nødvendigheden af at gøre rettighedsfordringer gældende i relation til enhver interesse. Legitimeringsbestrebelsen er også forbundet med fremkomsten af kønskamp og kønsspil, med selvanalyse-apparatets krav og med jagttagedhedsfornemmelser relateret til byen og den diffunderede sociale kontrol, samt med udviklingen af følsomheden. I alle tilfælde fornemmes behovet om at give udtryk og Ausweis for hvem man er og hvad man vil, og at man har ret til at være og ville det.

Endnu en tendens i udformningen af handling og oplevelse i moderne samfund har jeg, under inspiration fra Michel Foucault og Richard Sennett, tematiseret som selvbekymring (Bech 1990; 1997:99-102, 141-8, 161-4). Selvbekymringen konstituerer personen som splittet mellem et skjult, potentielt farligt indre og et tegn-fremvisende ydre, og henviser den enkelte til selv-overvågning, selv-analyse og selv-terapi såvel som til andres (professionelle eller hverdagslige) assistance i så henseende. Selvbekymring indebærer en fortælling om det egentlige, indre selv; og forudsætter dermed også en fast narrativ matrice - ellers er der ikke noget "egentligt selv" at finde, kommunikere og bearbejde. Tanken om en sådan matrice for historiefortælling optræder da også følgerigtig hos selvbekymringens fortalere i sociologien (således hos Jürgen Habermas og Anthony Giddens). Jeg har kritiseret denne type historiefortælling og selvkonstitution i

relation til dens sandhedskrav: den henviser enten til tidlige barndomserfaringer eller til biologiske faktorer, hvis "evidens" og betydning altid kan problematiseres (så meget desto mere som sådanne "evidenser" netop altid, så at sige af princip, danner udgangspunkt for selvanalysens problematiseringer). Denne type historiefortælling kan også kritiseres i henseende til dens praktiske konsekvenser for livsførelsen: den kroniske overvågning, vagtsomhed og mistænksomhed med hensyn til handlinger og ønsker ("hvad er de dybest set udtryk for?" "er det i virkeligheden noget andet jeg ønsker?"); den uendelige jagt på "autentiske" ønsker; orienteringen indad og bagud; henvistheden til at gentage det samme mønster for evigt eller bruge resten af ens liv på at "bearbejde" det.

Selvbekymringen er forbundet med selvanalyse-apparatet som et socialt maskineri med egen logik og funktionærskare. Den hænger også sammen med dannelsen af en æstetiseret og seksualiseret overflade i byens og telebyens rum og dermed opkomsten af spørgsmålet om "resten" - dvs. det der ikke går op i at være overflade. Endvidere har den forbindelse til kønsbindingens påbud om at være køn og til kønsproblematiseringens usikkerhedsskaben om hvad det vil sige at være mand eller kvinde; samt til parlamentaritetskompleksets legitimeringsfordring med dens krav om at tale og give gode grunde for hvem man er eller ønsker at være. Hertil kommer generelle udviklinger i retning af normsammenbrud og fraværet af sikre og selvfølgelige identiteter og fællesskaber; samt hvad jeg har kaldt eksistentiel ensomhed og utilpashed.

Jeg har desuden beskæftiget mig med den moderne følsomheds særlige karakteristika og dens relation til udvikling af og ændringer i kunstinstitutionen (og, forbundet hermed, højere uddannelse og

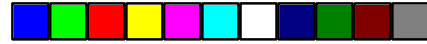
massekulturinstitutioner) (Bech 1997: 123-8, 171-4; 1998b). Jeg trækker her på en række klassiske arbejder (især af Theodor Adorno, Jürgen Habermas, Ian Watt og Lawrence Stone). Mit eget bidrag ser jeg i det særlige analyseperspektiv som går ind i oplevelsen og udlægger den, herunder også dens forbindelse til overfølsomheden og den "objektive paranoia" der i øvrigt hænger sammen med identitetsusikkerheden, den eksistentielle utilpashed, iagttagethedsfornemmelsen og legitimeringsnødvendigheden. Jeg har også peget på forbindelsen mellem følsomhed og dannelsen af en række andre komponenter i det moderne selv - det tomme selv, det analyserende selv, det iagttagede selv - relateret til udviklingen af selvanalyseapparatet, parlamentaritetskomplekset, byen, telebyen, kønsproblematikeringen, normløsheden, politiet og diffunderingen af den sociale kontrol.

Samvær. Hjemløshed. Distance

Alle de livsbetingelser og livsudformningstendenser, som er nævnt i det forudgående, er i sig selv af social art. Det gælder f.eks. også for selvbekymringen (som jo sætter personen i en særlig relation til andre såvel som til et socialt maskineri). Men disse livsbetingelser og livsudformningstendenser påvirker også menneskers samlivs- eller samværsformer i mere specifik forstand. Det gælder for de korte seksuelle møder, som netop finder sted i byens og telebyens verdener, og som desuden er præget af relationen til kønsbinding, politi og æstetisering (Bech 1991a; 1991c; 1992d; 1996b; 1997:104-15; 1998a). Fritidsverdenens livsbetingelser og livsudformningstendenser er også afgørende for de særlige karakteristika ved venskabsnetværk (i modsætning til familier), ved samværsformer med centrum i værtshuse og foreninger, og bredere ved "sociale verdener" forstået som i en eller

anden forstand "materielt" sedimenterede og relativt afgrænsede konglomerationer af en mere omfattende række opleve-, handle- og samværsformer (Bech 1997:115-8, 154-6). Ikke mindst byen har afgørende betydning for konstitueringen - såvel som for graden af opløselighed - af sådanne fællesskabsformer. Og fritidsverdenens livsbetingelser og livsudformningstendenser etablerer en særlig problematik for det (sen)moderne parforhold - positioneret som det er mellem på den ene side (tele)byens seksualiseringer og byens udbud af andre, frit valgte fællesskabsformer, og på den anden side selvanalyse-apparatets og parlamentaritetskompleksets selvudleverings- og selvlegitimeringstvang (Bech 1997:141-8). Endelig har denne verdens betingelser og tendenser afgørende betydning for konstitutionen af den senmoderne familie og dens særlige socialitetsformer (Bech 1992b). Selv hvor forældre og hjemmeboende unge samler sig foran fjernsynet, rejser sig spørgsmålet hvem der her er sammen med hvem på hvilken måde.

En række andre fænomener, der er karakteristiske for livet i denne verden (og som til dels gør sig gældende også uden for denne), vil være velkendte fra sociologiske og andre diskussioner af den moderne tilstand. Det gælder eksistentiel ensomhed, hjemløshed og iagttagethed; eksistentiel utilpashed, frihed og rollebevidsthed; rastløshed, rejse og opbrud; drømme om alternativer og disses farvede af det givne (Bech 1997:92-102, 148-51; 1998b). Mine egne bidrag her er (1) det særlige analyseperspektiv som "går ind i" oplevelsen og udlægger den; (2) belysningen af dette fænomenområde ved hjælp af begrebet om eksistensens stemthed og understregningen af fænomenernes stemningsdimension (jf. senere); (3) identificeringen af sammenhænge mellem disse forhold og øvrige fænomener og faktorer der karakteriserer det un-

dersøgte genstandsområde; (4) udmøntningen af disse resultater i en diskussion af livets betingelser og dets *muligheder*, således som de tegner sig ud fra det undersøgte genstandsområdes perspektiv (herom senere).

Et gennemgående resultat af undersøgelsen af de fænomener, der er omtalt i dette og de forudgående afsnit, er identificeringen af distance som et grundtræk ved livet under den "tredje" samfundsmæssige verdens livsbetingelser. Distance - det ikke at kunne gå op i, fuldstændig identificere sig med og *være* noget bestemt - er et moment i den eksistentielle ensomhed og utilpashed, frihed og rollebevidsthed. Den forstærkes imidlertid af byens og telebyens konstitution af selvstændiggjorte overflader; af kønsbindingens og kønsproblematiseringens modstridende krav om både at være og ikke at være køn; samt af selvanalyse-apparatets indvirkninger (blandt andet fordi selvbekymringen, når den først er sat i gang, principielt er uden ende).

Det onde

Mine undersøgelser har sat fokus på hvad det vil sige at *leve* i den sociale verden uden for økonomiens og arbejdets, politikens og statens sfærer - hvilke betingelser der findes for livet her, og hvordan de påvirker dets forskellige dimensioner: stemninger, oplevemåder, udtryksmåder, handleformer, interaktionsformer, samværsformer. Undersøgelserne har givet indblik i en verden af æstetisering, seksualisering, spilleri, hjemløshed, overfladiskhed, korte kontakter osv. Denne verden har forekommet, og forekommer, mange både skræmmende og tiltrækkende; og giver således rig grund for skræk.

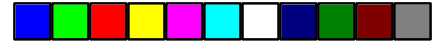
Jeg har fremlagt en teori om den mandlige homoseksuelle som den "privilegerede inkarnation" og "universelle ækvivalent" for modernitetens forestil-

linger om det onde (Bech 1997:181-91). Denne funktion muliggøres især af den omstændighed at den homoseksuelle mands eksistensform (herom senere) i vidt omfang er udtryk for og svar på den ovennævnte række af modernitetens specifikke livsbetingelser: byen, kønsproblematikeringen, selvanalyse-apparatet, fraværet af faste og selvfølgelige identiteter etc. Herigennem får den homoseksuelle en særlig tæt forbindelse til en række faktorer som gennem disse livsbetingelsers indvirken generelt bliver særdeles prekære i moderne samfund: de normer, værdier, institutioner og magtformer som er forbundet med fritidssfærens interpersonale og intrapersonale relationer (kønsforhold, selv, ægteskab, familie, seksualitet, omgang med venner og bekendte og med fremmede). Han bliver således i stand til symbolsk at repræsentere de farer og fristelser der opleves at lure her - f.eks. vedrørende ændring af kønsformer (den "kvindagtige" homoseksuelle), ændring af familiens autoritetsstruktur ("børnelokkeren"), bylivets muligheder (den "sexgale" og "promiskuøse" homoseksuelle).

Postmodernitet

Jeg har beskæftiget mig med dette sammenvævede fænomenerområde i et tidsmæssigt perspektiv - fra modernitet til sen- eller postmodernitet. Mange aspekter af udviklingen er allerede omtalt i det forudgående; her følger blot en kort samlet oversigt.

Isenmoderniteten bliver byen suppleret med og til dels erstattet af telebyen, og kønskamp af kønsspil. Selvanalyse-apparatet undergår tendenser til opløsning eller i al fald akklimatisering i forbindelse med senmoderne udviklinger, blandt andet relateret til kriser i fremherskende matrixer for fortællinger til selv-konstruktion. Følsomheden udbredes tendentielt i takt med dannelsens spredning gennem

udvidelsen af de højere uddannelser og udbredelsen af massekulturinstitutioner (som også, ikke mindst via musik og billeder, har med følelseskultivering at gøre). De tendenser til udbredelse af legitimeringskrav, som synes parlamentaritetskomplekset iboende, sætter sig stærkere igennem. Æstetiseringen bevæger sig mod gestaltning og oplevelse af stadigt mere løsrevne overfladeformer, ikke mindst i forbindelse med udviklingen af telebyen; og der opstår særlige seksualiseringsmuligheder og -nødvendigheder forbundet med telebyen og kønsspillet. Homoseksualiseringens spreder sig (dvs. der foregår en acceleration af den dynamik som er den fraværende homoseksualitet iboende); men der optræder også en modsatrettet tendens til en post-homoseksuel seksualisering af mænd for mænd - en tendens som på den ene side er knyttet til den moderne homoseksuelles forsvinden (herom senere), og på den anden side er forbundet med udviklingen af kønsspillet og telebyens æstetiseringer og seksualiseringer. Det senmoderne parforhold konstitueres med en særlig problematik, og familiens socialitetsformer ændres. Den homoseksuelle mister tendentielt sin betydning som privilegeret inkarnation og almen ækvivalent for modernitetens onder, forsåvidt som den sociokulturelle modernisering er forbundet med udviklingen af en høj grad af lighed i mulighederne for økonomisk velstand og social tryghed. Herigennem kan opstå en forholdsvis afslappet holdning over for (sen)modernitetens muligheder, og større grupper vil udvikle væremåder og samlivsformer som hidtil var særligt karakteristiske for de homoseksuelle; dermed forsvinder også baggrunden for at lade "den homoseksuelle" inkarnere modernitetens særlige trusler⁶.

Jeg har interesseret mig for alle de forskellige dele og forbindelsesled i hele dette sammenvævede fænomenområde.

Jeg har naturligvis behandlet noget mere indgående end andet; ligesom jeg er mig bevidst at jeg kun har ydet et *bidrag* til udforskningen af dette omfattende, "trede" felt. Blandt de ovennævnte resultater, betragtet hver for sig, anser jeg dem der har at gøre med teleby, æstetisering, seksualisering, kønsproblematisering, kønsspil, homoseksualisering, post-homoseksuel seksualisering, modernitetens onde, narrativ selvbejngelse og parforhold for de mest originale. Det er desuden identificeringen af sammenhængene og sammenvævedheden i hele dette kompleks som jeg anser for at være mit bidrag til undersøgelsen af den moderne og senmoderne livsverden. Hertil kommer den konkrete, stoffyldte udlægning af livsverdenens stemninger, drømme og interaktioner.

Det almene og det særlige

Mine undersøgelser har identificeret - og er i vid udstrækning centreret om at identificere - livsbetingelser og udviklingstendenser som er *almene* i den forstand, at efterhånden alle (eller næsten alle) individer og grupper i de samfund hvor de findes, er henvist til i et eller andet omfang og på en eller anden måde at blive præget af dem og at måtte forholde sig til dem. For eksempel er de urbane og teleurbane livsrum nu almene i denne forstand; og dermed gør også de tendenser til udformning af stemning, handlen, oplevelse, interaktion og samvær som er sådanne livsverdener iboende, sig alment gældende - omend de vil præge forskellige grupper og individer i forskelligt omfang, og omend forskellige grupper og individer vil "svare på" dem på forskellig måde. I forbindelse med denne almene tematik har jeg imidlertid også beskæftiget mig med et *særligt* fænomen: "de homoseksuelle", nærmere bestemt de "mandlige homoseksuelle", og undersøgt dialektikken mellem dette almene og dette sær-

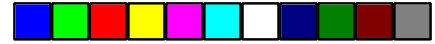
lige.

Jeg har fremlagt en teori om udviklingen af en særlig mandlig *homoseksueksistensform* (Bech 1997: 85-159; 1989). Denne er karakteriseret ved bestemte grundstemninger og -overbevisninger - således eksistentiel utilpashed og frihed, forurettethed og overvågethed, og en vis distance fra den egne mandlighed og mulige kvindelighed. Der er også særlige måder at opleve på - såsom æstetisering, seksualisering, camp og følsomhed; særlige drømme og længsler - f.eks. om et andet land; og særlige opleve- og udtryksformer - såsom gestaltninger og iscenesættelser, rejser og opbrud, signaler og blikke. Ydermere er der særlige former for sociale relationer - herunder korte møder, forhold med skiftende partnere, parforhold med institutionaliseret utroskab, samt forenings- og venskabsnetværk. Denne eksistensform er til dels et umiddelbart resultat af, og til dels et kreativt svar på den moderne sociokulturelle eller fritidslivsverdens betingelser - byen, normsammenbruddet, fraværet af sikre og selvfølgelige fællesskaber og identiteter, kønsproblematik, billederne og iscenesættelserne, kunstinstitutionen, det borgerlige demokratis teori og praksis, politiets ydre overvågen og videnskabens indre analysen. Den mandlige homoseksuelle eksistensform er således et gennemgangsled for det moderne livs problematik - snarere end et resultat af genetisk materiale, tidlig barndom, samfundets undertrykkelse eller magtens diskurser.

At tale om en moderne mandlig homoseksuel eksistensform er ikke det samme som at hævde at alle homoseksuelle er ens og har været det siden slutningen af det 19. århundrede, eller at der ikke har været andre livsformer eller selvoplevelser i denne periode hos mænd der har haft sex med mænd. Men den homoseksuelle eksistensform udviklede sig efter-

hånden til et tyngdepunkt som virkede i retning af at udviske forskelle. Gennem at realisere bestemte erotiske præferencer - hvor de så end kommer fra - kunne en mand ikke undgå til en vis grad at blive involveret i denne eksistensform, uafhængigt af hans baggrund og tilknytningsforhold hvad angår klasse, race, region, nation osv. Dette skyldes dels at en sådan realisering bringer ham i tæt kontakt med lige præcis de livsbetingelser som den homoseksuelle eksistensform er resultat af og svar på. Desuden vil han møde denne eksistensform som noget der allerede er der, eftersom den de facto i stigende grad etablerede sig og blev materielt sedimenteret som det herskende livsmønster under sådanne betingelser.

Jeg har endvidere beskæftiget mig med "de homoseksuelles" bidrag til udviklingen af modernitetens særlige livsbetingelser og livsudformninger, herunder selvanalyse-apparatet, selvbekymringen, æstetiseringen og den moderne følsomhed (Bech 1997:161-74). Mere alment har jeg udviklet en teori om de homoseksuelle som i og for sig avantgarde (Bech 1997:174-81). De har levet med og svaret på den moderne (fritids)verdens særlige livsbetingelser i hundrede år, "de heteroseksuelle" har længe været undervejs til at gøre det samme. Dermed er en baggrund givet for en avantgarde-funktion for homoseksuelle, som dog samtidig blokeres af modvilje mod disse. En påvirkning har således kun kunnet finde sted gennem de medier som ikke er særligt homoseksuelle, dvs. almene medier med alment indhold, hvilket netop er tilfældet i forbindelse med produktion og cirkulation af stil og kan være det ved kulturprodukter med betydningsindhold (når det "specifikt homoseksuelle" almengøres). I det omfang de homoseksuelle derudover har været avantgarde, har de først og fremmest været det i og for sig, og ikke for de andre.

Forsåvidt som “de andre” kommer tæt på den moderne (fritids)verdens livsbetingelser og udvikler væremåder som “den homoseksuelles”, kan man tale om den moderne homoseksuelles forsvinden (Bech 1997:194-217; 1999a; 1999d). Det betyder naturligvis ikke at alle slags forskelle vil forsvinde, eller at der ikke kan opstå nye; men det bliver måske muligt at “spille med” dem på mindre skadelige måder end før. Dyrkelsen af seksualitet mellem mænd er måske ved at blive et spørgsmål om smag og æstetik, og forbundet med det opstår nye fællesskaber, rum, oplevelser og ideer.

Jeg har undersøgt sådanne tendenser til den homoseksuelles forsvinden i Danmark, således i forbindelse med indførelsen af lovgivningen om “registreret partnerskab”. Udviklingen er ganske fremskreden her, også sammenlignet med andre lande, således USA. Der har gennem de seneste år udviklet sig særlige, nye selvforståelser forbundet med betegnelsen *queer*, men queer-fænomenet er næppe indicium på en tendens til at den homoseksuelle forsvinder, snarere udtryk for hans fortsatte eksistens. Denne forskel synes ikke mindst at være forbundet med forskelle i velfærdsstatlig tryghed og nationale ideologier (således ideologien om Danmark som “foregangsland” for “frisind”) (Bech 1992c;1997:95-206; 1999a; 1999d).

Mandsinteresse. Kvindelighed

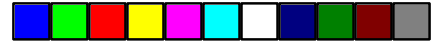
I de næste afsnit skal jeg gå ind på en række forhold af betydning for visse mere tværgående eller omfattende teoretiske diskussioner, som aktuelt er udbredte i samfunds- og kulturvidenskaberne.

Mine undersøgelser har, som omtalt i det foregående, fokuseret på et særligt moderne sociokulturelt fænomenkompleks og dets udviklinger frem mod senmodernitet. I forbindelse med analysen af moderne og senmoderne mands-

fænomener har jeg imidlertid udviklet en teori om en transhistorisk “mandsinteresse” og dens relation til konstitutionen af mandighed (Bech 1997:17-84). Teorien er et (om man vil: transcendentalfænomenologisk, eller i al fald transcendentalfænomenologisk koketterende) alternativ til psykoanalytiske teorier om konstitutionen af mandighed og homoseksualitet, såvel som til udbredte teorier om homofobi og misogyni som iboende konstituent i enhver sociokulturel form for mandighed og enhver dyrkelse af relationer mellem mænd.

En fænomenologisk analyse af bodybuilding og det at tage mandstøj på viser hen til en social relation som bærende for sådanne enkeltmandsaktiviteter: en interesseret relation fra mand til mand. Denne *mandsinteresse* er således konstitutiv for mandlighed. Nærmere betragtet indbefatter den ønsket om og lysten ved at spejle sig i, sammenligne sig med, lære af og være sammen med. Den bevæger sig således i det ikke bastant opdelelige felt mellem på den ene side identitetsønske og identitetserfaring og på den anden side erotisk ønske og erotisk erfaring; forbindelserne mellem ønske, længsel, krop, mandsbilleder, samvær, delen, tryghed, spænding, lighed og forskel i forholdet til andre mænd, som er identifikation iboende, gør det umuligt at holde den adskilt fra erotik. Mandsinteresse kan således blive til erotisk interesse, hvorved forstås et tiltræknings-, ønske-, og lystforhold der ikke nødvendigvis fokuserer på fysisk-orgasmisk sex, omend det kan indbefatte dette.

I moderne samfund sker der det at mandsinteressen tvangsmæssigt seksualiseres; nærmere bestemt: den homo seksualiseres. Jeg har i denne sammenhæng også beskæftiget mig med forholdet mellem mandsinteresse og vold. Visse former for vold synes at være en uomgængelig mulighed i alle mandsrelationer,

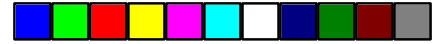
idet de er forbundet med den eksistentielle tematik der hører til identifikation, adskillen, læren-af og leg mellem mænd; men der er stor historisk og samfundsmæssig variabilitet i de udtryk volden tager sig, relateret også til arten og graden af den kulturelle betoning af mandighed (og dermed af mandsinteresse).

I relation til fremherskende tendenser i den internationale, ikke mindst angelsaksiske, kønsforskning har jeg kritiseret hvad jeg ser som en overbetoning af kvindelighedens betydning (Bech 1996a; 1997:88-90, 131-6; 1999c). Den kropsligt centrerede, aktivt oppositionsmarkerende relation til kvinder er uden tvivl en væsentlig konstituerende faktor i den moderne mandighed, men den er ikke den eneste væsentlige. Ydermere er denne form for oppositionel kønskonstruktion specielt moderne. Det har implikationer for studiet af den moderne homoseksualitet, såvel som for studiet af præmoderne former for mandighed og mandssamvær, og af overgangen fra præmoderne til moderne former. I præmoderne samfund har mænd således ikke "angst for kvinder" i moderne forstand, og afvigelser i mandighed forbindes ikke først og fremmest med kvindagtighed. Heller ikke mænds indbyrdes seksuelle relationer associeres automatisk med femininitet; f.eks. må påpeges det empirisk problematiske i den udbredte forestilling om at analpenetration transhistorisk er (eller hidtil har været) forbundet med feminisering af den penetrerede. Omvendt har jeg fremhævet kvindelighedens betydning i en række sammenhænge hvor der ofte finder en underbetoning sted, således hvad angår den rolle der tildeles kvinder som aktive aktører i modernitetens livsrum, ikke mindst i forbindelse med seksualisering (Bech 1998a).

Livsrum. Stemninger

Blandt livsbetingelserne har jeg viet en speciel opmærksomhed til livsrummene. I udforskningen af disse er jeg inspireret af Martin Heideggers, Otto Friedrich Bollnows, Siegfried Kracauers og Walter Benjamins analyser. Det urbane og det teleurbane livsrum har særlige stemninger, strukturer og muligheder, både på det overordnede plan og hvad angår dets underafdelinger (Bech 1996b; 1997:85-159; 1998a; 1998b). Der findes således cirkulationsrum (gader, foyer'er), spektationsrum (stadions, pladser) og taktilitetsrum (pornobiografer, darkrooms); og der findes en række særligt "koncentrerede" rum: operaen som et koncentreret følelsesrum; banegården som koncentreret byrum og som drømme- og opbrudsrum; diskoteket som koncentreret rum for iscenesættelse og stiliseret energi; konsultationsværelset som rum for selvbekymring, selvovervågning og selvudlevering.

Rum er også konstituerede af (eller er medkonstituerende for) mandsinteressen og/eller besættes af den fraværende homoseksualitet (Bech 1996b; 1997:44-9, 65-7). Hovedeksempler er sportsarenaens og biografens samt forskellige fjernsynsformidlede livsrum. Disse rum har særlige spekulære og spektatoriale samt ofte kvadratiske og kinesisk-æske-agtige strukturer; sådanne strukturer modsvarer mandsinteressens behov og konstituerer bevægelsesformer for den fraværende homoseksualitets modsigelsesfulde krav. I disse rum kan både lidenskab og dens fornægtelse demonstreres stedfortrædende, dvs. mellem de to parter på scenen eller skærmen, og således på samme tid både inddrage og ikke inddrage tilskueren. Desuden kan relationen mellem publikum og de optrædende formidles via øjet og dermed opnå den samtidighed af distance og intimitet der er karakteristisk for blikket. Ydermere udgør publikum potentielle erotik-partnere, li-

gesom de er vidner på den individuelle tilskuers ikke-involvering.

Blandt de dimensioner der hører til livet, og som således også er genstand for særlig udformning på baggrund af modernitetens livsbetingelser, har jeg ikke mindst beskæftiget mig med stemninger (Bech 1996b; 1997:92-102, 148-51, 158f; 1998a; 1998b). Det er sket under indtryk af det empiriske materiale; teoretisk inspiration kommer fra Heideggers tanker om eksistensens uundgåelige stemthed og Bollnows videre bestemmelser af forholdet mellem stemninger og følelser. Jeg har undersøgt - gået ind i og udlagt - stemninger som forkerthed, utilpashed, ensomhed, seksualisering, følsomhed, iagttagethed, hjemløshed og det at "være hjemme". Jeg har endvidere betonet sammenhængen mellem stemninger og rum: livsrummene er altid stemte.

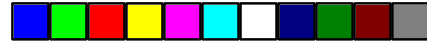
Identitet versus eksistens. Diskurs versus livsbetingelser. Kritik af konstruktionisme

I forbindelse med diskussionen af den moderne homoseksuelle har jeg anvendt begrebet *eksistensform* (Bech 1997:85-159; 1998b; 1999d). Begrebets ene komponent henviser naturligvis til menneskers liv eller eksistens. Den anden komponent henviser til den relativt omfattende karakter (i henseende til at berøre alle væsentlige dimensioner i livet) og til den relative kohærens og afrundethed som homoseksuel eksistens antager, ikke mindst gennem at måtte relatere sig til en allerede materielt sedimenteret, overindividuel social verden. Begrebet er udarbejdet i udtrykkelig modsætning til et andet som er langt det mest udbredte i denne og i en omfattende række andre, mere eller mindre tilsvarende sammenhænge: "identitet", forstået som en bevidsthedsmæssig størrelse der har udviklet sig i med- eller modspil med socialt givne, sprogligt strukturerede påbud,

forbud eller forventninger (diskurser, roller etc.). Jeg har peget på begrænsningerne i dette begreb, i relation til såvel relevant empirisk materiale som til det bredere udbud af forståelser af hvad det vil sige at være menneske, som filosofi, sociologi og andre videnskaber har fremlagt gennem årene. Jeg har desuden søgt at præcisere de specifikke betydninger der kan tilkomme identitetsbegrebet inden for et bredere begreb om eksistensform. På den ene yderpol kan findes en "proklameret identitet", dvs. en mere eller mindre offentlig, til dels strategisk bestemt bekræftelse af en given og begrænset betydningsramme. På den anden pol er identiteten en given eksistensforms bekræftelse, dens accepterende selvrefleksion.

Begrebet *eksistensformer* sandsynligvis teoretisk legitimt og analytisk frugtbart i forbindelse med undersøgelsen af visse grupper, hvorimod det ikke er det i relation til andre. Eksistenskomponenten i begrebet er imidlertid, finder jeg, relevant i alle sådanne sammenhænge. Den giver et effektivt og påkrævet supplement og korrektiv både til "materialistisk" orienterede begreber som "klasse" eller "livsform" (i Thomas Højrup's forstand), og til enhver (over-)fokusering på "identitet" - f.eks. på "etnisk identitet".

"Diskurs" er et andet begreb som i løbet af 1980'erne og 1990'erne har opnået en omfattende udbredelse i sociologi og "cultural studies". Ofte er det knyttet sammen med begrebet "identitet", i den analytiske figur eller teoretiske opfattelse at "samfundsmæssige diskurser konstruerer identiteter"; og ikke sjældent ses "identitet" som tæt forbundet såvel med en samfundsmæssig, den enkelte påtvunget diskurs, som med en fra den enkelte udgående "mod-diskurs" heroverfor. Betonningen af "diskurs" har i denne sammenhæng, samt i en række andre sammenhænge, haft en udpræget ten-

dens til at erstatte opmærksomheden over for en bredere række livsbetingelser; i det mindste har det stærke fokus på "diskurser" ofte ført til at disse andre livsbetingelser fremstår som mindre betydningsfulde. Et væsentligt punkt i min forskning har været den kritiske efterprøvning af denne orientering mod "diskurser" (Bech 1994b; 1995; 1997:85-159; 1998a; 1998b; 1999d). Jeg har fremhævet diskurs-begrebets begrænsninger i relation både til anden sociologisk teoridannelse og til det relevante empiriske materiale fra givne genstandsfelter. Som modstykke og supplering har jeg peget på en bred række af andre livsbetingelser (således som det fremgår af de forudgående afsnit); men jeg har også markeret forskellige enkeltpunkter hvor det faktisk forekommer rimeligt at tildele diskurser en betydelig vægt, således i forbindelse med konstruktionen af "proklameret identitet", og i forbindelse med udviklingen af den moderne følsomhed.

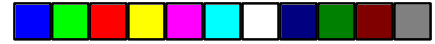
Undersøgelsesresultaterne i forbindelse med begreberne "diskurs" og "identitet" har også betydning for en bredere diskussion som har udviklet sig inden for samfunds- og kulturvidenskaberne siden 1970'erne: diskussionen om konstruktionisme (eller "socialkonstruktionisme") versus "essentialisme". Jeg har udtrykkelig betegnet min forskning i forbindelse med køn og seksualitet som konstruktionistisk. Vel at mærke er der dog her tale om en metodologisk forsigtighedsregel: det drejer sig om at undersøge *hvorvidt og på hvilken måde* et givet fænomen er bestemt af den historisk-samfundsmæssige kontekst det optræder i. Derimod er min forskning kritisk over for tendenser til absolutering af konstruktionismen som ontologisk dogme. Jeg har desuden kritiseret udbredte tendenser til reduktion af social konstruktionisme til "kulturel konstruktionisme" (i den betydning af kultur der omtales i denne

artikels indledende afsnit) eller mere specifikt til "diskursiv konstruktionisme". Heroverfor har jeg, som det er fremgået, betonet eksistens og livsbetingelser - og i denne sammenhæng ikke mindst stemninger og rum - som de afgørende størrelser i socialkonstruktionistiske analyser, frem for identitet og diskurs⁷.

Mine undersøgelser indeholder også en anden form for kritik af tendenser til absolutering af konstruktionistisk tilgang. Bestræbelserne på at undersøge fænomener som socialt konstruerede kan - ikke mindst ved kønsmæssige og seksuelle fænomener - føre til en ignorering af dimensioner der, set ud fra en filosofisk antropologi som den jeg finder rimelig, unddrager sig forklaring og forståelse. Jeg tænker her på lystdimensioner (og bredere: æstetiske dimensioner), såvel som på viljesdimensioner. Hvor meget der end kan fremføres om den sociale konstruktion af (f.eks.) givne former for kønethed eller seksualitet, er vi dem også fordi det giver os lyst - en lyst hvis særlige lystkvalitet aldrig kan indfanges gennem forklaring og forståelse. Og tilsvarende "er" vi en bestemt form for køn og seksualitet også fordi vi *vil* det - en villen hvis særlige kvalitet som villen ligeledes unddrager sig forklaring og forståelse (dvs. begriben som virkning af en årsag eller som udtryk for en dybereliggende betydning eller et videregående formål). Denne form for indvending retter sig dog ikke udelukkende eller specielt mod konstruktionistiske tilgange, men mere alment mod grænseløs udbredelsen af videnskabelige forklarings- og forståelsesparadigmer. Videnskaben, ikke mindst sociologien, må også kende grænserne for sin videnskabelighed, og markere dem hvor det er relevant.

Livets muligheder

Jeg har søgt at forholde mig til problematikken om livsførelsens "kunst" og mu-

ligheder i senmoderniteten, også i et bredere samfundsmæssigt-kritisk perspektiv. I denne forbindelse har jeg fremhævet det (relativt) uomgængelige ved en række betingelser for livsudfoldelsen. Mit arbejde har her implikationer for andre kritiske positioner i relation til den enkeltes livsførelse og til bredere samfundsmæssige forhold, således "modernistiske" kritikker af fritidens livsverden ud fra begreber om kapitalistisk eller statsligt frembragt fremmedgørelse, tingsliggørelse, instrumentalisering, fetichering og patologisering; "postmodernistiske" kritikker ud fra begreber om forskel, multikulturalisme og tribalisme; samt neokonservative (højre- eller venstrefløjs) kritikker ud fra begreber om familien, lokal-fællesskabet, "community", naturen og livet, og de værdier der angiveligt hører til disse.

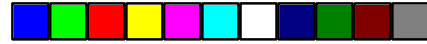
Mine undersøgelser peger på *materie* - ikke mindst byen, telebyen og kønsproblematikeringen og disses indflydelse på livsudfoldelsen (f.eks. i form af seksualisering og æstetisering) - som er resistent over for sådanne former for kritik. En række betingelser for livet i den senmoderne verden *er dermed* ganske betydelig og grundfæstet træghed; i stedet for at lade som om de ikke er der eller som om de kan bringes ud af verden, må man hellere se dem i øjnene, eftersom man derved kan blive i stand til at forholde sig både til de grænser de sætter og de muligheder de byder, og således også til at få det "bedst mulige" ud af dem eller ud af at søge at ændre dem. Jeg har i den sammenhæng peget på at en tidsvarende etik og moral må tage de givne livsbetingelser og deraf følgende tendenser til livsformning med i betragtning, og på vigtigheden af at fremme en moralsk-æstetisk diskussion som betragter forskellige livsformers dyder og mangler (f.eks. telebysesualiseringens) på en forholdsvis fordomsfri måde. Jeg har også peget på at

en høj grad af statsligt formidlet fordeling af økonomisk velstand og social trykthed har konsekvenser for den specifikke form for udvikling af senmoderniteten, nærmere bestemt for menneskers holdning og praksis i relation til de givne livsbetingelser og muligheder - konsekvenser som måske kan betegnes som *bedre* end andre blandt de mulige⁸.

Kvalificerede historier

Mine analyser har karakter af fortolkninger og fremlæggelser, illumineringer og udlægninger, fremvisninger og forslag - for at låne nogle ord fra andre som også har arbejdet i dette perspektiv, fra Benjamin til Bauman. Som helhed har mine beretninger karakter af *kvalificerede historier*; nærmere bestemt: *sociologisk* kvalificerede historier. Jeg har lagt vægt på at sikre at de er i overensstemmelse med foreliggende, relevant materiale fra empiriske undersøgelser, og jeg har bestræbt mig på at udsætte dem for en rimelig grad af teoretisk kritisk refleksion. Men mine "kvalificerede historier" har - som al videnskab, uanset om den gør sig sin karakter af historiefortælling klart - dimensioner der overskrider dette: nemlig et element af fortællen. Ikke mindst hvad dette angår kan historier med rimelighed vurderes på deres evne til at få en til at se ting i et andet lys, og derved åbne for nye muligheder.

Der opstår en række særlige problemer om den videnskabelige status - dvs. undersøgelsernes prætentioner i relation til krav om sandhed og gyldighed - i forbindelse med et fænomenområde som det undersøgte og en metodisk tilgang som den anvendte. Således er den "fraværende homoseksualitet" karakteriseret ved at være til stede kun forsåvidt som dens tilstedeværelse kan benægtes; desuden inddrager den uundgåeligt såvel læser som skribent i sin passioneret-paranoide dialektik. Følgelig drejer det sig her

ikke - og kan ikke dreje sig - så meget om at bevise som om at vise og overbevise. Der tilfalder derfor skriften særlige opgaver i denne sammenhæng (jf. det følgende afsnit). En tilsvarende problematik gør sig i et vist omfang gældende mere generelt ved diskussionen af homoseksualitet - og endnu mere generelt, af seksualitet, og af køn.

Et andet problemkompleks knytter sig til anvendelsen af cases. Som det er fremgået, tager mine undersøgelser ofte udgangspunkt i "eksemplariske fixpunkter" (eller med et andet ord: i eksemplarisk case-materiale); der er desuden ofte tale om hierarkier af sådanne case-orienterede analyser. I den forbindelse har den moderne homoseksualitet, eller aspekter af denne, ofte fungeret som case-materiale. Metodologisk er dette funderet i min teori om den homoseksuelle eksistensform som koncentrationspunkt for de livsudformningstendenser der optræder under den moderne (fritids)verdens livsbetingelser. Gennem denne relation er muligheden givet for at "den homoseksuelle" kan fungere som prisme og forstørrelsesglas i analysen af en bredere sociokulturel problematik, og at "den homoseksuelles forsvinden" kan anvendes som seismograf til aflæsning af udviklinger fra modernitet til senmodernitet. Generelt har jeg i mine undersøgelser ofte anvendt det følgende argumentationsforløb: først at undersøge hvorvidt et givet fænomen vedrørende en særlig form for livsudfoldelse er resultat af (udtryk for eller svar på) livsbetingelser som er almene, og dernæst undersøge i hvilket omfang disse almene livsbetingelser kan siges at afsætte almene tendenser til udformning af handlen, oplevelser og samvær - tendenser som alle grupper og individer således (omend i varierende grad og form) må blive præget af og/eller svare på⁹.

Stil

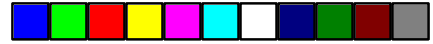
I en sociologi, som den jeg har praktiseret, tilfalder der stilen en række særlige opgaver. Det er allerede nævnt at nogle objekters eksistens af princip slet ikke kan bevises men så at sige blot kan søges vist, samt at nogle "objekter" har karakter af et positivt-negativt lidenskabeligt felt der uundgåeligt indbefatter også forsker og læser; teksten må selvbevidst forholde sig til sådanne omstændigheder.

Hertil kommer at den sociologiske tekst, så adækvat som muligt, skal repræsentere det levede livs former i deres konkrete fylde. Det skal naturligvis ikke forstås som ensbetydende med krav om en endeløs ophobning af detaljer; teksten skal ikke "afbilde" virkeligheden men repræsentere den (og re-præsentere den, gøre den nærværende igen). En fundamental og uundgåelig dimension ved livsverdenen er dens stemning. Disse er ikke blot en væsentlig del af de studerede fænomener, men er medkonstituerende for den fænomenologiske erkendelsesprocedure; og om en fænomenologisk analyse af stemninger rammer rigtigt afgøres, i det mindste til dels, af den stemning den skaber hos læseren.

Teksten skal endvidere respektere de grænser som visse objekter (lyster, det æstetiske) sætter for videnskabelig begribelse, forståelse og forklaring, og gennem inddragelse af "ikke-videnskabelige" stilmidler søge at repræsentere disse fænomener bedst muligt.

Endelig påhviler det, forsåvidt som der er tale om fænomenologiske analyser i den anførte forstand, teksten at konstruerende repræsentere virkeligheden i dens muligheder.

Som allerede nævnt har jeg i forbindelse med sådanne overvejelser over stilens opgaver og betydning kunnet knytte an til aktuelle og tidligere diskussioner i sociologiens historie. Jeg skal understrege at min betoning af stilens betydning

for sociologien ikke er ensbetydende med at jeg skriver under på udflydende postmodernistiske påstande om at der ingen forskel skulle være på sociologi og skønlitteratur, på videnskab og æstetik. Mit grundsynspunkt er et andet: nemlig at æstetiske momenter indgår i sociologien på måder som ganske vist ikke kan udskilles bastant men dog lader sig indkredse (således som jeg, for mine egne analysers vedkommende, har skitseret det ovenfor)¹⁰.

Den homoseksuelles forsvinden, kvinder og nationalfølelse

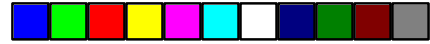
Lad mig slutte med at præsentere nogle eksempler på dialektikken mellem samfundsmæssig virkelighed, empiri, teori, historiefortællingen og stil i mine tekster¹¹.

En af de historier jeg fortæller, handler om den moderne homoseksuelles forsvinden i nutidens Danmark. Jeg anser det for at være en *sociologisk ganske kvalificeret* historie; den synes også at være i overensstemmelse med erfaringer og synspunkter hos mange af dem i de yngre generationer der er mest optaget af sådanne spørgsmål. F.eks. er der i kredse omkring Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske nogen vildrede med hensyn til hvad man skal stille op med organisationen, eftersom det ikke længere er til at finde så megen "diskrimination", "undertrykkelse" eller "alternativitet". Hvor kvalificeret min historie end måtte være, er den imidlertid også en fortælling, altså noget der er *fortalt* på en bestemt måde. Tilgiv at jeg bruger en ret banal sammenligning til at illustrere min pointe. Tænk på en mand der er halvvejs på vejen fra Helvede til Himlen. Om ham kan man sige: Se hvor plaget han stadig er af den gamle tilstand! Eller man kan sige: Se hvor tæt han er kommet til Himlen! Jeg har valgt at lade min historie følge den sidste model, til dels fordi de gamle for-

tællinger om diskrimination, undertrykkelse, forskellighed og alternativitet bliver stadig mindre adækvate, efterhånden som livsformer og karaktertræk hos flertallet mere og mere ligner dem der hidtil var særligt karakteristiske for de homoseksuelle. Desuden forekommer det mig at de gamle fortællinger ikke længere er *produktive* for forandringer til det bedre for mænd der ønsker at dyrke seksualitet, erotik og kærlighed med andre mænd, hvorimod jeg håber min egen historie kan hjælpe til at sætte nye muligheder fri. Dette er hvad vi kan kalde den pragmatiske dimension ved historien om den moderne homoseksuelles forsvinden - selv om den måske skulle omdøbes til historien om den moderne heteroseksuelles forsvinden, eftersom hun og han er i færd med at blive HOMO-geniserede. Læseren vil bemærke at dette er en historie med en del særlige drejninger og ironier; desuden har den en *happy end*.

Noget tilsvarende gælder i forbindelse med de klassiske feministiske fortællinger om patriarkat, undertrykkelse, kamp, hierarki, magt og den bestandige genetablering af kønsmodsatninger. Disse historier er hastigt i færd med at miste adækvathed såvel som produktivitet i en dansk sammenhæng, og dette er en væsentlig del af baggrunden for at jeg har fortalt historien om kønsspillet, som jeg håber kan hjælpe til at sætte nye muligheder fri. Jeg finder dog også at denne historie, ligesom den om den homoseksuelles forsvinden, er "sociologisk kvalificeret". Blandt de vigtige kvalificerende støttepiller for begge historier er beretningen om danskernes *frisind* - som på sin side igen ønsker at være en sociologisk kvalificeret historie og samtidig forholde sig til sig selv som fortælling.

Danskerne er nu om dage relativt fremskredne med hensyn til nogle former for "frisind", ikke mindst hvad angår seksualiteter, specielt hvis vi sam-

men ligner med situationen i 1950'erne, eller med forholdene i de fleste andre vestlige lande. Men så fantastisk avancerede er danskerne nu heller ikke - de (eller vi) er også temmelig smålige, selvretfærdige og chauvinistiske. Og temmelig selv-nedgørende, kan man tilføje - dog altid, naturligvis, med den skumle bagtanke at også det må få andre til at indse at vi er bedre end dem. Også her kan vi vælge at tale, metaforisk, om at være et sted halvvejs mellem godt og ondt; og som læseren har bemærket, har jeg igen valgt at bruge den positive model og jublende fremføre den strålende historie om danskernes frisind.

Nationalfølelser er meget svære at komme af med, selv for kritiske intellektuelle - vi føler et stik i hjertet når udlændinge gør nar af vores dronning eller den lille havfrue, selvom vi måske selv finder dem lettere ... spøjse. Men nationalfølelser er også potentielt meget farlige. I Danmark kunne en måde at kultivere dem i mere velbringende former måske være følgende. På den ene side at hjælpe nogle af de nationale symboler - såsom flaget og de kongelige - diskret på vej i deres slow-motion rutsjetur fra aura til *camp*, og således bevare dem i kærlig men harmløs respekt (som jeg har forsøgt at gøre det i en lille historie om royale taler og tøj) (Bech 1987:194-8). Og på den anden side stædigt at blive ved med at ud-specificere de krav der hører til frisindets idealiserede form: ikke bare frigjorthed, men oplyst tolerance over for andres personlige overbevisning og moralske vandel, kombineret med en social forpligtethed til at etablere betingelserne for at individer og grupper kan tænke og leve som de foretrækker. Det er vel ikke så dårlig en ideologi for et land; måske kan den også hjælpe mig selv til at blive - bedre. Også her spiller overvejelser over fortællingers mulige praktiske konsekvenser således en rolle for min historiefortællen.

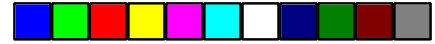
Men eksemplet med nationale ideologier minder os rigtigt nok om de farer der er ved sociologisk foretagsomhed her, og maner til yderste forsigtighed. Sociologen må balancere med tungen, og altid markere en distance til denne slags historier. Én god måde at gøre det på er uden tvivl ironi, og det er måske slet ikke nogen dårlig ting i sociologiske skrifter.

Sociologi eller kultursociologi

Et samlet resultat af mine undersøgelser er at de yder et bidrag til identificeringen af et væsentligt genstandsfelt inden for det "tredje" område som forefindes i moderne og senmoderne samfund ud over kapitalens og statens sfærer. Nærmere bestemt beskæftiger undersøgelserne sig med et konglomerat af faktorer og fænomener i "fritidens" livsverden. Jeg har især interesseret mig for det følgende.

For det første: forhold og fænomener som er almene, i den forstand at efterhånden alle (eller næsten alle) individer og grupper i de samfund hvor de findes, er henvist til i et eller andet omfang og på en eller anden måde at blive præget af dem og at måtte forholde sig til dem. Specifikke sociale former som familien eller etniciteten er således i (sen)moderne samfund væsentligt karakteriseret gennem deres situering i relation til disse almene betingelser og tendenser.

For det andet har jeg koncentreret mig om almene forhold og fænomener som har centrum og kilde netop i denne "tredje" verden, og som altså ikke primært er effekter af kapitalen eller staten. F.eks. kan æstetisering og seksualisering ikke reduceres til at være udvirkninger af kapitalen, ligesom eksempelvis kønsspil og narrativ selvbekymring ikke kan reduceres til effekter af statslig indgriben. Snarere har vi her at gøre med et anderledes - og på en måde mere grundlæggende - "materiale", sociokulturelt konglomerat og dettes dynamikker.

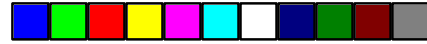
For det tredje har jeg fokuseret på sådanne almene, ikke økonomisk og statsligt centrerede forhold som er af væsentlig og i mange henseender fundamental betydning for menneskers livsførelse, og som har været relativt underbetonede (i nogle tilfælde fraværende) i hidtidig sociologisk forskning. Det har således også været vigtigt at anvende case-materiale - såsom "den homoseksuelle" - som kunne være oplysende i undersøgelsen af almene tendenser der især var lokaliseret i fritidens sfære, og som var af væsentlig men underbetonet vægt og indflydelse. Mine undersøgelser har endvidere fremhævet betydningen af kvalitative, fænomenologisk orienterede tilgange og af reflekteret stil-anvendelse i forbindelse med udforskningen af dette felt.

En sociologi som den jeg har praktiseret, er ikke så nem at indpasse i de gængse opdelinger hvad angår genstandsfeltets grundkarakter. Den er ikke "handlingsorienteret" modsat "strukturorienteret", ikke "intentionorienteret" modsat "institutionorienteret", ikke "meningsorienteret" modsat "systemorienteret". Jeg har således påpeget eksistensen af "fænomene" egenlogikker eller sociale maskinerier som kønsspillet, homoseksualiseringen og selvanalyse-apparatet; jeg har betonet stemningernes betydning; og jeg har fremhævet umuligheden af at reducere de mellemmenneskelige lystformer til grundlæggende at være af meningskarakter. Den er heller ikke "mikrosociologisk" modsat "makrosociologisk", eller "socialpsykologisk" modsat "sociologisk": byer, selvanalyse-apparat og kønsproblematik er ikke mere mikrorelationelle og ikke mere psykologiske end kapitalen og staten. Det arbejde jeg har udført er således heller ikke "kultursociologisk" i modsætning til "sociologisk", forsåvidt som "kultursociologi" specificeres i relation til nogen af polerne i de ovennævnte modsætninger. Min

forskning yder dermed et særligt bidrag til påvisningen af det problematiske og ofte inadækvate i udbredte opdelinger inden for sociologien. I en bestemt forstand - nemlig som et bidrag til en materialfænomenologi for den livsverden der er uden for og ikke har centrum og udspring i statens og kapitalens sfærer - vil den imidlertid gerne identificeres som kultursociologi.

Noter

1. Oversigten bygger i vid udstrækning på Bech 1999b, som er en længere perspektiverende drøftelse af genstandsfelter, tilgange, resultater, sociologiske videnskabelighedspræstationer og stil i fem af mine arbejder (Bech 1992c; 1996b; 1997; 1998a; 1998b). De seks nævnte arbejder udgør tilsammen min sociologiske doktorafhandling, som blev forsvaret den 24. september 1999. - En del af de temaer som er behandlet i Bech 1997, optræder også i Bech 1987; af pladshensyn har jeg udelukkende refereret til den reviderede, udvidede og uddybende 1997-udgave.
2. Jeg har - udelukkende af pladshensyn - afstået fra at give detaljerede henvisninger til litteratur. I stedet gives henvisninger til de mere udførlige drøftelser i de værker der er nævnt i note 1, eller til andre af mine arbejder; dog - igen af pladshensyn - kun til det eller de steder hvor den berørte problemstilling behandles mest tematisk og/eller med flest litteraturhenvisninger. Man bedes i forbindelse med sidetalshenvisningerne bemærke at de pågældende sider ofte rummer henvisninger til ganske omfattende noter (trykt bag i bogen eller artiklen), som også med fordel kan konsulteres.
3. For en uddybende diskussion af genstandsfeltets karakter, se Bech 1999b:13-27.
4. For en uddybende diskussion af de anvendte tilgange og metoder, se Bech 1999b: 29-45.
5. På grund af fænomenrådets sammenvævede kompleksitet bliver jeg indimellem nødt til at foregribe aspekter som først omtales mere tematisk på et senere tidspunkt.
6. Jf. referencerne til de enkelte punkter i de forudgående afsnit, samt Bech 1997:194-217; 1999d.

7. Jf. de ovennævnte henvisninger samt Bech 1999b:84-8.

8. For en uddybende diskussion af dette afsnits tematik, se Bech 1999b: 88-95.

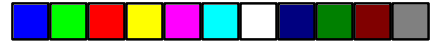
9. For en uddybende diskussion af dette afsnits tematik, se Bech 1999b: 111-7.

10. For en uddybende diskussion af dette afsnits tematik, se Bech 1999b: 117-20.

11. Dette afsnit er oversat fra min disputatsforelæsning. Det har været trykt i *Universitetsavisen* 27(15), 7. oktober 1999:12-3.

Litteratur

- Bech, H. 1984: "Habermas' kritiske samfunds- og modernitetsteori". To forelæsningsmanuskripter. København: Institut for Kultursociologi, Københavns Universitet.
- Bech, H. 1987: *Når mænd mødes: Homoseksualiteten og de homoseksuelle*. København: Gyldendal.
- Bech, H. 1989: *Mellem mænd*. København: TiderneSkifter.
- Bech, H. 1990: "Skal man være sig selv? Om Foucaults seksualitetshistorie." *Nordisk Sexologi* 8(1):6-22.
- Bech, H. 1991a: "Når mænd cruiser: Om lystens og seksualitetens kulturgeografi". *Stud. med.* 54(65):14-17. (Revideret version af forelæsning fra den nordiske konference om 'Säkrare sex: vår tids stora utmaning', Stockholm 14.-16. marts 1990).
- Bech, H. 1991b: "Recht fertigen: Über die Einführung "homosexueller Ehen" in Dänemark". *Zeitschrift für Sexualforschung* 4(3):213-224.
- Bech, H. 1991c: "Schwule Existenz und ihr Verschwinden: Die Postmodernisierung der Homosexualität?" Paper presented at the International WHO-conference HIV/AIDS-Homosexualität/Bisexualität, Hamburg, Oct. 6-9, 1991. In: *HIV/AIDS - Homosexualität/Bisexualität. Dokumentation des Internationalen Symposiums*, Hamburg, 59-69.
- Bech, H. 1991d: "Simmel som klassiker: Reference, retfærdiggørere, reminders og reservoir". Manuskript til oplæg ved temamøde i Dansk Sociologforening, 14. marts 1991.
- Bech, H. 1992a: "Bylivets tidsrum: Et by/kultur/sociologisk essay". *Tendens* 4 (1), 7-15.
- Bech, H. 1992b: "Living Together in the (Post)Modern World". Paper presented at the *European Sociology Conference*, Aug. 26-29, University of Vienna.
- Bech, H. 1992c: "Report From A Rotten State: "Marriage" and "Homosexuality" in "Denmark"" , i Plummer, K. (ed.): *Modern Homosexualities: Fragments of Lesbian and Gay Experiences*, London & New York: Routledge: 134-147.
- Bech, H. 1992d: "Seksualitetens æstetisering: fremmedgørelsens og tingsliggørelsens glæder". *HUG!* 63:8-14.
- Bech, H. 1994a: "Er 90'ernes sociologi postmoderne?", i Madsen, A. et al. (red.): *Den kultursociologiske omtanke*. København: Akademisk Forlag: 91-108.
- Bech, H. 1994b: "Når køn bliver iscenesat". *Sociologi i dag* (Oslo) 24(2):23-40.
- Bech, H. 1995: "Sexuality, Gender and Sociology". Review Essay. *Acta Sociologica* 38(2):187-192.
- Bech, H. 1996a: "Mandslængsel: Håndkøen i moderne samfund". *Dansk Sociologi* 7(3):31-46.
- Bech, H. 1996b: "(Tele)Urban Eroticism". *Parallax* 2:89-100.
- Bech, H. 1997: *When Men Meet: Homosexuality and Modernity*. Cambridge: Polity, & Chicago: University of Chicago Press. (Oversat og revideret version af Bech 1987).
- Bech, H. 1998a: "CITYSEX: Representing Lust in Public". *Theory, Culture & Society* 15(3/4):215-41.

Bech, H. 1998b: "A Dung Beetle in Distress: Hans Christian Andersen Meets Karl Maria Kertbeny, Geneva, 1860. Some Notes on the Archaeology of Homosexuality and the Importance of Tuning". *Journal of Homosexuality* 35(3/4):139-61.

Bech, H. 1999a: "After the Closet". *Sexualities* 2(2):269-272.

Bech, H. 1999b: *Fritids Verden: Studier i modernitet, mandighed, homoseksualitet og senmodernitet*. København: Forlaget Sociologi.

Bech, H. 1999c: "The Gender Game". Paper for *the European Sociology Conference, Vrije Universiteit van Amsterdam, 18.-21. august 1999*.

Bech, H. 1999d: "Real Deconstructions: The Disappearance of Modern Heterosexuality, Homosexuality, Masculinity, Femininity; and the Queer". Revised version of paper presented at *the 14th World Congress of Sociology, University of Montreal, 26 July - 1 August 1998*.